

הבקור למה

ביטאון הסטודנטים ובוגרי הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית

פיצוי קרבנות
טרור לעומת
זכות הקניין של
הרשות
הפלשתינית.
האמנם הכרעה
פשוטה?
מאמר ביקורת
נתנאל ליטבק
עמ' 6

על הדיקטטורה
השיפוטית
אסף ברקוביץ'
עמ' 4

ריאיון עם הדיקן
אירית קוטונה עמ' 9

לתרום סטז' - מיומנו של א'. תסתכלו עליו ותראו אותנו
שירה סוכצקי, אלי פרזד עמ' 26

גיליון 7
יוני 2005

דבר העורך

אביחי שלום

גיליון מספר 7 פרוש לפניכם ובו כתבות, דעות, שירים ומאמרים פרי עטם של חברינו לספסל הלימודים. בגיליון הנוכחי נתתי כמה לאלו שרצו לומר את דבריהם בנושאים השונים שהיו בכותרות בשבועות האחרונים או נושאים חשובים אחרים - פסיקות בתי המשפט, סרבנות ומשאל עם, הלבנת הון, עסקות טיעון, תורת המשחקים במשפט ועוד אחרים.

הגיליון יוצא בשעה שבה החברה במדינת ישראל שופעת אירועים והתרחשויות המשפיעים גם עלינו. כסטודנטים חשוב שננקוט עמדה בכל נושא, ושלכל אחד מאיתנו תהיה אמירה אודות הנושא הנמצא בסדר היום.

האמירות יכולות לצדד בדעות לכאן או לכאן - ימין-שמאל, דתיים-חילוניים, קפיטליסטים-סוציאליסטים או אפילו ירושלמים מול תל אביבים. חשוב לבטא את דעתנו, וטוב שהדברים יאמרו מפיו מאשר בשמנו. כל האמירות הן אמירות לגיטימיות, ובלבד שהן אינן נאמרות כדי לפגוע ולהסית אלא נאמרות לטובתה של מדינת ישראל וארץ ישראל. כמו כן, אני מזמין את הקוראים להגיב ולשלוח תגובות, כתבות ומאמרים למערכת ביטאון "הפקולטה":

hafaculta@yahoo.com

אני מודה לדיקן הפקולטה היוצא פרופ' איל זמיר שתמך בביטאון "הפקולטה" במהלך תפקידו, לחנה שוע המלווה אותנו במשך תקופה ארוכה, לאיתן צפירי העורך היוצא שממשיך לתרום מנסיונו העשיר, לטל פרג'ון על עצותיו המועילות, לתם נח שהכניסה רוח חדשה בתפקיד סגן העורך, לאלי אברך, למיטל שמש, לאסף הדני ולנועה שמידע שפעלו במרץ כשהם הופכים את העבודה לחוויה אחת גדולה, לכתבים כולם ולכל מי שסייע במלאכה - יישר כוח.

אביחי שלום

עורך ראשי

דבר הדין

הדן אורנשטיין

סטודנטים ובוגרים יקרים,

אנו שמחים להגיש לכם גיליון נוסף של בטאון "הפקולטה" אשר הינו פרי עמלם של הסטודנטים בפקולטה.

הגיליון יוצא לאור, בסמוך לסיום שנת הלימודים ואפשר להתחיל לסכם חלק מפעילות האגודה עד כה. שנה זו היתה עמוסת פעילויות ופרוייקטים שזכו להשתתפות רחבה של הסטודנטים.

במסגרת המטרות שהצבנו לעצמנו בראשית השנה ביקשנו לעודד את הפעילות החברתית ולהעמיק השיח החברתי והאקטואלי בפקולטה. במסגרת רצון זה יזמנו את סדרת "כגובה העיניים" - סדרת מפגשים בנושאי אקטואליה בהשתתפות מרצים ואישים בכירים, הקמנו את פורום "משפט אקטואלי" - פורום התדיינות בנושאים משפטיים אקטואליים והמשכנו זו השנה השלישית את סדרת "הרמת מסך".

בנוסף, ערכנו מרתונים לקראת מבחנים, חידשנו את מסורת המסיבות הפקולטאיות, יזמנו תוכנית לשיפור עזרי ההוראה בפקולטה אשר תצא לפועל בקיץ הקרוב, פעלנו להקמת אתר אינטרנט שיפתח בקרוב ובו ימצאו מבחנים ופתרונות בקורסים השונים, מאגרים משפטיים ופורומים לסטודנטים ולבוגרים.

לסיום, אבקש להודות לדיקן הפקולטה המסיים את תפקידו, פרופ' איל זמיר, על הסיוע הרחב ושיתוף הפעולה החיובי והפורה עם האגודה. אין ספק כי תקופת הכהונה של פרופ' זמיר הטביעה חותם עמוק על דמותה של הפקולטה לשנים הבאות, במיוחד בכל הקשור ליחסי אגודת הסטודנטים למשפטים והפקולטה.

קריאה מהנה ובהצלחה בבחינות,

הדן אורנשטיין

יו"ר אגודת הסטודנטים למשפטים.

הפקולטה

ביטאון הסטודנטים והבוגרים למשפטים
באוניברסיטה העברית, ירושלים

עורך ראשי: אביחי שלום

סגנית עורך: תם נח

עורך משפטי אחראי: טל פרג'ון

עריכה לשונית: פנינה לוי

צילום: נועה שמידע, תם נח, אירית קוטונה

עיצוב גרפי: סטודיו 3&K

חברי מערכת: אסף הדני, נועה שמידע,

אירית קוטונה, מיטל שמש

תמונת שער: פרופ' יואב דותן מעביר שיעור בקורס "דיני מנהל ציבורי" בדשא של הפקולטה למשפטים.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבביטאון.

שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בביטאון זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהעורך הראשי.

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות.

בגיליונות הבאים של הביטאון נביא כתבות קצרות על בוגרים וקורותיהם בעבר ובהווה. נשמח לקבל מכם סיפורים קצרים מן הימים ההם וגם לשמוע על אירועים מיוחדים בהווה. הכותבים מתבקשים לציין את חוגי לימודיהם באוניברסיטה ואת שנת קבלת התואר. נשמח לקבל גם תמונות ומסמכים.

מדור ישראל, האגף לקשרי חוץ, האוניברסיטה העברית, הר הצופים מ. 91905 טלפון: 02-5882829, פקס 02-5882932, כתובת האתר באינטרנט: <http://alumni.huji.ac.il>

כרטיס בוגר

בוגרי האוניברסיטה העברית המעוניינים לקבל כרטיס בוגר לצורך כניסה לאוניברסיטה מוזמנים לפנות למדור ישראל בפקס 02-5882932.

תוכן עניינים

כתבות ודעות

4	על הדיקטורה השיפוטית אסף ברקוביץ'
9	ריאיון עם הדיקן אירית קוטנה
14	כדורגל, משפטים ותורת המשחקים נועה שמידע
18	התפנית הסקנדינווית אסף הדני
21	חוקי עבודה: על הפער בין הזכויות לבין מימושו אלכסנדרה בבצ'נקו
23	עדות מן השטח - שיחות עם עובדי קבלן נטע בקר

תרבות וחברה

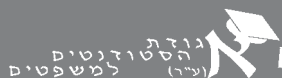
24	ארועים בפקולטה אירית קוטנה
26	לתרום סטז' - מיומנו של א'. תסתכלו עליו ותראו אותו שירה סוכצקי, אלי פרזד
27	מושגי שסתום תם נח
29	סאטירה במבחן הדס בריח
34	שלושה שירי עקדה איתי איצקוביץ

מאמרים

6	פיצוי קרבנות טרור לעומת זכות הקניין של הרשות הפלשתינית. האמנם הכרעה פשוטה? מאמר ביקורת נתנאל ליטבק
12	בין ציות לחוק ומשאל עם מיטל שמש
30	הסדרי טיעון (עסקות טיעון) - יחס בית המשפט איתן מרנס
32	ישראל - כבר לא גן עדן להלבנת הון לירז דמביץ-כהן

כתבות ומאמרים לכטאון יש לשלוח לאימייל: hafaculta@yahoo.com גופים המעוניינים לפרסם בגיליון מתבקשים לפנות ליו"ר האגודה הדן אורנשטיין: 052-2570811

אגודת הסטודנטים למשפטים: טל': 02-5882521 פקס: 02-5881132 aguda@pluto.huji.co.il תא האגודה: מס' 53 כתובת: אגודת הסטודנטים למשפטים, האוניברסיטה העברית - הר הצופים, ירושלים, ת.ד. 24100.

הפקולטה - גיליון 7, יוני 2005 תמונת השער צולמה בידי תם נח

על הדיקטורה השיכוטית

אסף ברקוביץ'

לאור החלטת בג"ץ בנושא גיור קפיצה

באיזון בין השניים. השקפת עולמם של רוב השופטים אלו היא השקפה ליברלית קיצונית המתהדרת באוניברסליות שלה, והפורמליזם הוא כלי טקטי מרכזי בהכרעה ערכית זו אשר בית המשפט לקח על עצמו. פורמליזם זה מהווה מסכה שמאחוריה ניתן להחביא כל אידיאולוגיה תחת כסות משפטית "אובייקטיבית", ואכן כך עושה בית המשפט בהצלחה לא מבוטלת.

יש שיאמרו כי קשה להאשים את שופטי בית המשפט העליון על כך ששפטו על פי ערכים ואידיאולוגיה שבהם הם מאמינים, הרי בכל זאת הם בני אדם. ולמרות זאת אעלה את השאלה כיצד במדינה, שבה ריבוי הדעות הוא כריבוי הפנים, אין ייצוג אמתי לדעות שונות בבית המשפט העליון, דעות אשר בין השאר ייקחו בחשבון במקרה זה גם את המחיר הנורא של פילוג דה פקטו של העם היהודי לשני עמים ואת המכשלה הממשית שהוצבה בפני רוב היהודים בארץ בבואם להינשא או להקים משפחה. כיצד ייתכן כי בבית המשפט העליון יושבת חבורה אשר כמעט כולה מבית מדרש אידיאולוגי אחד?! האין אנשים בעלי דעה שונה ובעלי שיעור קומה שיוכלו לקחת חלק בדיון אשר מתקיים יום-יום בבית המשפט העליון?

הרי אם אנחנו רוצים בכך ואם לאו - בבית המשפט העליון מתקבלות הכרעות המעצבות את פניה של מדינת ישראל, ומן הראוי כי נוכל להבחין בקשת של ערכים ורעיונות במוסד זה.

בית המשפט העליון ומינוי שופטים

בבית המשפט העליון בארץ עולות לדיון שאלות אשר מהוות את אבני היסוד של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. לא אכנס לדיון החשוב אם על בית המשפט להכניס עצמו לשאלות אלו ואם ראוי שירחיב את התערבותו בנושאים שנחשבו בעבר כלא שפויים.

העובדה היא שכיום בית המשפט מתמודד עם שאלות ערכיות אשר לדעת רבים צריכות להיפתר במסגרת הפוליטית תוך משא ומתן בין קבוצות שונות.

בנוסף שופטי בית המשפט העליון מתמנים על ידי הוועדה למינוי שופטים, אשר חברים בה שלושה שופטים מבית המשפט העליון, שני חברי לשכת עורכי הדין, שני חברי כנסת מהקואליציה ומהאופוזיציה, שר המשפטים ושר נוסף. נראה כי אין זה אלא הגיוני שבית המשפט

יש להתייחס בכואנו לקבוע עמדה בנושא הגיור. אף שבהנמקתו הנשיא ברק מדבר רבות על כך שחוק השבות מעניק זכויות רבות בעלות משמעות ציבורית, אין הוא מתייחס בצורה רצינית למשמעות הציבורית האמתית של פסק הדין, המשמעות שרוב הציבור מעניק לו.

למרות הבחנתו במוקש הציבורי אין בפסק הדין, ולו ברמז, דיון מעמיק בתוצאות ההכרה בגיור הלא אורתודוקסי במדינת ישראל. להפך: רובו של פסק הדין מתעסק בפורמליסטיקה, ונראה כי הנשיא ברק משתמש בפורמליזם זה כדי להסוות את הערכים שהוא מזריק לתוך החלטתו בנושא הגיור.

כידוע, הגיורים הרפורמיים והקונסרוטיביים אינם מקובלים על ההלכה האורתודוקסית, ודינו של גר אשר התגייר במסגרתם כדינו של גוי. לכן אותו גר אשר לכאורה נחשב יהודי לצורך חוק השבות במדינת ישראל - אינו יהודי על פי ההלכה היהודית. יש לציין כי לגבי הגיור האורתודוקסי אין מחלוקת, וכל הזרמים ביהדות מכירים בו.

העובדה כי הגיורים הלא אורתודוקסיים אינם מקובלים על קבוצה משמעותית במדינה תגרום לכך שדה פקטו בחלוף השנים עלולות להיווצר במדינת ישראל שתי קבוצות אשר לא יוכלו להתחתן זו עם זו וזאת בשל האיסור על היהודי הדתי להתחתן עם לא יהודי. הראיה לדבריי היא תגובת הרבנים הראשיים אשר לא פסלו הקמת ספרי יוחסין שעל פיהם יהיה ניתן לדעת מי יהודי ועל פי איזה גיור.

כדי למנוע מצב זה, הוקמה על ידי הממשלה ועדת נאמן אשר אמורה לפצוא פתרון לשאלת הגיור על גוונו. מטרתה הייתה להגיע להסכמה בנושא הגיור כדי שלא ייווצרו שני עמים אשר הקשר ביניהם דועך.

נשאלת השאלה מדוע בית המשפט העליון בבואו להכריע בסוגיה אינו רואה לנכון להתייחס לבעיה חמורה זו של פילוג בעם. מדוע אין התייחסות לקושי שפסק הדין מציב? מדוע הוא מתחבא מאחורי הפורמליזם במקום להעלות את השאלות הערכיות שבהן הוא מכריע?

האם יהיה זה מרחיק לכת להסיק מהעדר הדיון האמיתי בבעיית הפילוג החמורה, מהו המשקל שמייחסים השופטים לאחדות בעם או משקל היתר שהם מייחסים לפרולויזם בגיור,

בסוף מרס 2005 החליט בית המשפט העליון החלטה דרמטית ושנויה במחלוקת בנושא "גיור הקפיצה". גיור הקפיצה כשמו כן הוא: גיור שמושלם על ידי "קפיצת" המתגייר לחו"ל. החלטה זו מהווה חלק מסדרת החלטות בנושא הגיור אשר מפרות את הסטטוס קוו שהתקיים בישראל במשך שנים רבות מאז קום המדינה. אין בהחלטה הספציפית משום המתנה גדולה, וניתן היה לצפות על פי פסקי דין קודמים אשר עסקו בנושא הגיור, דוגמת פסקי דין נעמת ופסרו. כבר בפסיקתו הקודמת הכשיר בית המשפט את הגיור הלא אורתודוקסי אשר מתבצע בחו"ל, ובכך נפתח השער לעתירה זו.

פסק הדין

העותרים לבג"ץ החלו הליך גיור בארץ במסגרת אחת מהתנועות הלא-אורתודוקסיות, למרות שגיור כזה אינו מוכר כאשר הוא מתבצע בארץ. העותרים, שחזקה עליהם כי הכירו את הפסיקה הקודמת בנושא הגיור המתבצע בחו"ל, "קפצו" לחו"ל כדי להשלים את הגיור.

גיור המתבצע בחו"ל מוכר בישראל, אפילו נעשה גיור זה על ידי קהילה שאינה אורתודוקסית, ולכן דרשו המתגיירים לקבל זכויות עולה ואזרחות מכוח חוק השבות כמו כל מתגייר אחר אשר ביצע את הליך גיורו בחו"ל.

המדינה מנגד טענה כי יש לקבוע תקופת קליטה מסוימת של המתגייר בקהילתו בחו"ל, זאת על מנת לסנן גיורים אשר כל מטרתם היא טובת ההנאה אשר להן זוכה העולה והאזרח הישראלי. חשש זה מתחזק בעיקר לנוכח העובדה כי עובדים זרים רבים המבקשים להישאר בארץ מחפשים דרך קלה לקבלת אזרחות ישראלית. דעת הרוב בבג"ץ קבעה כי מתגייר אשר מבצע את גיורו "קפיצה" ייחשב יהודי על פי חוק השבות, ועל כן יוענקו לו כלל הזכויות הנובעות מכוח חוק השבות, ובכך נוצרה פרצה נוספת בסטטוס קוו.

ביקורת על פסק הדין

בקריאת פסק הדין ניתן להבחין כי בהנמקתו של הנשיא ברק ובהערותיהם של שופטי הרוב נעדר יסוד אשר לדעתי הוא-הוא החשוב ואליו

*סטודנט למשפטים וחשבונאות, שנה ב'

חוק אשר שואף לשנות את ההלכה שיצאה מבית המשפט העליון מדביקים את הכינוי "חוק עוקף בג"ץ". לכאורה בחוק כזה אין פסול וקיומם של חוקים כאלו כאופציה

במסגרת המשחק הדמוקרטי מהווה את אחת ההצדקות הגדולות ביותר של תומכי האקטיביזם השיפוטי - הרי לכאורה אף אם בית משפט אקטיביסט, אין זה שולל את זכותו של המחוקק להיות אקטיביסט בעצמו. אלא שבכל פעם שמועלה ניסיון כלשהו לחוקק חוק כזה, מובעות דעות כי החוק נוגד את שלטון החוק ופוגע בדמוקרטיה. דעות אלו הופכות את היוצרות במשחק התפקידים הדמוקרטי. תפקידו של בית משפט הוא לפסוק על פי חוק אשר יוצא מפי המחוקק. אין ספק כי הרשות השופטת כפופה במשחק הדמוקרטי לרשות המחוקקת ולא להפך.

בג"ץ בפסקי הדין הקודמים בנושא הגיור דן במונופול הגיור האורתודוקסי. שם הוא קבע מפורשות על דרך הפרשנות כי מנופול כזה אינו נובע מהחוק, ואף למעלה מכך - בית המשפט קבע כי מנופול אורתודוקסי על הגיור אינו מתיישב עם חופש הדת.

אמנם חופש הדת כיום אינו מעוגן בחקיקת יסוד כלשהי, אך דעתו של הנשיא ברק, אשר לימים הופכת להיות דעת הרוב בבית המשפט העליון על פי שיטת השכפול שהוזכרה לעיל, גורסת כי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו כולל את כל חירויות היסוד ובהן גם חופש הדת. כלומר גם אם יאושר חוק אשר יאשר את המנופול האורתודוקסי על הגיור כפי שהיה עד כה במסגרת הסטטוס קוו, יוכל בג"ץ בהפעילו ביקורת שיפוטית להפוך את ההחלטה!

סיכום

נדמה לי כי אין מנוס מלבצע מהפכה בדרכי המינוי של בית המשפט העליון, וזאת כדי לשבור את המנופול. במדינה שבה מנסים לשבור מנופולים רבים, הגיע הזמן לשבור גם את המנופול על מודל החיים הנכונים כפי שרואה אותם בית המשפט על החכמה, על דרך וצורת המחשבה, והחשוב מכול - את המנופול על הציבור הנאור...

המשפט העליון? מרידור הוא פוליטיקאי אשר רק בעת האחרונה שב לעסוק במקצוע עריכת הדין, וודאי שאין מדובר על איש בעל שם עולמי בתחום המשפט. אולם דבר אחד ניתן להגיד לטובתו - מרידור הוא תומך נלהב בדעות "הנכונות"...

ניתן לראות כי רעיון שוק הדעות נכון ויפה במקומות רבים, אולם לא בבית המשפט העליון בישראל. יש לשמור מכל משמר על זכותו של כל אחד מאתנו לומר את אשר על לבו, גם אם לעתים זה פוגע בחלקים מהציבור. אבל הכניסה לתוך הקודש עצמו - בית המשפט העליון, מקום שבו חשיבות שוק הדעות היא לעין ערוך גדולה יותר מאשר ברחוב, שם הכניסה תותר רק לחברים אשר נדע מראש כי לא יסכלו את מטרות הקליקה תוך שכפול החברה הסגורה!

לאור הדברים הללו התשובה לשאלה שהעליתי בתחילת המאמר מדוע לא העלו שופטי בית המשפט העליון את סוגיית הפילוג בעם בהקשר של הגיור היא תשובה ברורה: השופטים לא העלו את הנושא כי הוא כנראה לא יקר להם מספיק, הם רואים בגיור האורתודוקסי דבר שאבד עליו הכלל, וככל שנמחר לגמד אותו - כך ייטב. מנגד הם רואים ברכה מרובה בפלורליזם של צורות גיור שונות, וייתכן שאכן יש ברכה בכך, אלא שהכרעה זו צריכה להתקבל תוך דיון אמתי בין אידאולוגיות וצורות חשיבה שונות [...] ולא מהכתבה שלטונית של 'אמת' אחת ויחידה [...]."

המחוקק מול השופט

רבים וטובים טוענים כי תלונתם של הפוליטיקאים כלפי בית המשפט העליון היא קטנונית ולא רצינית. הרי לו ירצו בכך המחוקקים, הם יוכלו ליטול מבית המשפט סמכויות ולחוקק חוקים אשר יפכו את החלטות בית המשפט, לרבות בנושא הנדון של הגיור.

אמנם חלק מהביקורת מוצדקת, ואכן לכאורה במצב דברים תקין יכול המחוקק (הכנסת) לחוקק חוק אשר יסדיר את נושא הגיור אחת ולתמיד, וזאת מתוך פשרה במגרש הפוליטי ולא מתוך הנחתתו של בית המשפט העליון. אלא שהמחוקק הישראלי הוא חלש ורפה ואינו מסוגל לקבל החלטות פוליטיות וערכיות. הוא מטיל את תפקידו על בית המשפט במקרים רבים, וכמובן בית המשפט אינו נחפז להחזיר את הכדור למגרשו הטבעי. במקום לשמור על הוואקום כדי שיתמלא על ידי מי שאמור למלא אותו, בית המשפט נכנס למגרש לא לו!

ולכן, למרות הביקורת הרבה על המחוקק הישראלי, יש לזכור כי חולשתו זו של המחוקק נובעת בעיקר מהעובדה שהוא לא נאלץ להתמודד עם שאלות ערכיות מכיוון שבית המשפט פתר שאלות אלו לפניו! לו בית המשפט היה קובע כי יש תחומים אשר אין הוא מתערב בהם - למחוקק לא הייתה בררה אלא להיכנס לעובי הקורה בנושאים ערכיים חשובים ובכך להביע את עמדתו ולהכריע. בנוסף, ואולי זה הדבר החשוב, לכל

העליון, המדגיש את חופש הביטוי ככלי ליצירת מגוון דעות בחברה, ישאף לגוון את שוק הדעות שלו עצמו ועל ידי כך בדרך אל בירור האמת תהיה הפתיחות הראויה לקבלת דעות שונות מתוך מגוון הדעות הקיים במדינה. רק כך נוכל לדעת בבטחה רבה יותר כי בוחרים אנחנו בדרכנו מתוך בחירה אמיתית!

וכך הסביר הנשיא ברק את אחד הרציונלים לחשיבות חופש הביטוי בפסק דין כהנא נ' רשות השידור: "[...] הטיעון האחד מבסס עצמו על הרצון לחשוף את האמת. יש להבטיח את חופש הביטוי כדי לאפשר להשקפות ולרעיונות שונים ומגוונים להתחרות אלו באלו. מתחרות זו - ולא מהכתבה שלטונית של 'אמת' אחת ויחידה - תצוף ותעלה האמת, שכן סופה של האמת לנצח במאבק הרעיוני [...]."

ההנחה הבסיסית העומדת מאחורי רעיון שוק הדעות היא שאין דעה אחת מנצחת ואיננו יכולים לתת ציון אשר יקבע את איכותה של כל אחת מהדעות אשר בשוק. כמו בכל שוק, כך גם ב"שוק הדעות" קרטל מביא לתמורה פחותה לצרכן. כשם שבשוק מוצרים נעדר תחרות הצרכן יפגע - הוא יקבל שירות גרוע או ישלם מחיר גבוה - כך גם בשוק הדעות. הצרכנים בשוק הדעות הם כל אחת ואחד מאתנו - כולנו נפגע מההיצע הדל אשר יוצג בפנינו. ההיצע יהיה דל בין השאר במובן זה שהדעות הרווחות לא עמדו מעולם במבחן התחרות מול דעות אחרות, והמבחן הטוב ביותר לאמת הוא כוחה לעמוד בתחרות השוק.

אולם קשה לומר כי דעותיהם של שופטי בית המשפט עומדות לתחרות אמיתית. שופטי בית המשפט העליון פועלים כקליקה סגורה במסגרת הוועדה למינוי שופטים, ובה יש להם זכות וטו דה פקטו בשאלה מי יכנס לשערי המוסד היוקרתי ומי ישאר בחוץ, ולמרות הגיגי הנשיא ניתן לראות כי יש הכתבה שלטונית של אמת אחת ויחידה!

ראו לדוגמה את האירועים האחרונים במסגרת הוועדה למינוי שופטים. במסגרת המועמדים המוצעים לתפקיד השיפוט בבית המשפט העליון הועלה שמה של פרופ' גביזון, חוקרת בעלת שם עולמי בתחום המשפט אשר אין עוררים על מקצועיותה. אלא שלדעתו של הנשיא ברק, עם כל הכבוד וההערכה לפועלה ולדמותה של פרופ' גביזון, יש לזכור כי היא חטאה בחטא אחד. כל חטאה של פרופ' גביזון הוא בכך שהיא בעלת דעות נחרצות ועצמאיות, היא אינה מקבלת את דעתו של ברק בנושא המהפכה החוקתית, ובנוסף היא חושבת כי שאלות ערכיות צריכות להתברר מחוץ לכותלי בית המשפט. חטא זה הוא חטא שלא יסלח למבקש להתמנות לבית המשפט העליון. יצוין כי הנשיא ברק הסביר את התנגדותו בכך שאין לה מזג שיפוטי...

מנגד הציע ברק את חבר הכנסת והשר לשעבר דן מרידור. אין ספק כי מרידור הוא אדם חביב על הכול, אבל יש לתהות: מה לו ולשפיטה בבית

כיצוי קרבנות טרור לעומת זכות הקניין של הרשות הפלשתינית -

האמנם הכרעה פשוטה? מאמר ביקורת נתנאל ליטבק

עורך הדין יוסי ארנון

עורך הדין יוסי ארנון הוא בוגר הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים (שנת 1974) וכיום שותף במשרד עורכי דין גדול בירושלים ומתמחה בליטיגציה ובמשפט מינהלי. עורך הדין יוסי ארנון מייצג את הרשות הפלשתינית בכל התיקים המתנהלים בעניינה בבתי המשפט בארץ. אלה מהתיקים המפורסמים שהופיע בהם: תיק יונה אברושמי, תיקי רשות השידור, צחי הנגבי, שלי יחימוביץ, כרמלה מנשה, רפיק חלבי, יוסף בראל, תיקי עמותת "עם חופשי", בג"ץ כביש בר אילן, בג"ץ רחוב אתיופיה, בג"ץ הטורבינות ("המשחן"), בג"ץ אלעד ובג"ץ פלאשט.

כ-140 מיליון ש"ח לחודש לערך המועברים לידי הרשות הפלשתינית באופן שוטף וקבוע ואשר משמשים ליצירת תקציבה, לניהול מערכותיה ולביצוע הרפורמות להן התחייבה. ואולם, לאחר העימות שפרץ בשנת 2000, עוכבה העברת הכספים, והם החלו מצטברים בקופת המדינה לזכות הרשות הפלשתינית. כספים מוחזקים אלו, בשווי של למעלה ממיליארד ש"ח, עיקלו בתי המשפט השונים לטובת התובעים כתביעות שהוגשו נגד הרשות הפלשתינית, וזאת באופן חסר תקדים מבחינת היקף הצווים שניתנו כנגד הרשות הפלשתינית וסכומי העתק שצוינו בתי המשפט לעקל, זאת כאשר יוכוח מר ניטש על שאלת עצם קיומה של תשתית חוקית למתן צווי עיקול של כספים אלו וכשאף שאלת עצם סמכותם של בתי המשפט להתערב ולהכריע

לנזקים שנגרמו לתובעים בשל כך שלא מנעה את פעולות האיבה. חלק מהתביעות מוגשות על ידי בני משפחותיהם של קרבנות פיגועים חבלניים, אך יש גם תביעות של עסקים פרטיים ושל חברות פרטיות הטוענים כי נפגעו פגיעה כלכלית מהחמרת המצב הביטחוני. במסגרת תביעות אלו פונים התובעים לבתי המשפט בבקשות למתן צווי עיקול זמניים כמעמד צד אחד על כספי הרשות הפלשתינית המוחזקים בידי מדינת ישראל. כספים אלו מקורם בהסכמי הביניים המדיניים בין מדינת ישראל לרשות הפלשתינית, בהם הוסכם כי מדינת ישראל תהא אחראית לגביית כספי מכסים, היטלי יבוא ומסים שונים השייכים לרשות הפלשתינית ותעבירם לידי הרשות הפלשתינית בהתאם למנגנוני התחשבות הדדיים שנקבעו בהסכמים. חשוב לציין כי מדובר בכספי מסים בסכומי עתק של

אחד מיסודותיו של משטר תקין במדינה דמוקרטית הוא מערכת משפט הפועלת כבואה ליישב סכסוכים לביסוסו של עקרון שלטון החוק ולעשיית צדק בין הצדדים להליך. אך מה קורה כשביט משפט חוטא לתפקידו, פועל בסתירה שאינה ניתנת ליישוב לדבר המחוקק ולעקרונות על-חוקתיים ובכך גורם עוול גדול? זה המצב המשתקף מהחלטות בתי המשפט הישראליים הדנים בבקשות למתן צווי עיקול זמניים על כספי הרשות הפלשתינית המוחזקים בידי מדינת ישראל מכוח הסכמים מדיניים. בשנים האחרונות, עקב החמרת המצב הביטחוני, מוגשות תביעות רבות נגד הרשות הפלשתינית בבתי משפט ישראליים אשר הקו המשותף להן הנו בטענה כי הרשות הפלשתינית נושאת באחריות

**הבקשות למתן צווי עיקול
זמניים המוגשות כנגד הרשות
הפלשתית אינן מבוססות
בדרך כלל על ראיות מהימנות
לכאורה לקיומה של עילת
תביעה כנגד הרשות
הפלשתית, דהיינו לקיומו של
קשר בין נזקי התובעים בגינם
מתבקש צו העיקול הזמני לבין
הרשות הפלשתית. שכן
פעמים רבות המבקשים
מבססים את טענותיהם על
מאמרי עיתונים וקטעי
אינטרנט, אשר אינם קבילים
או שמשקלם הראייתי הנו
אפסי.**

כתחנת ביניים בהליך העברת הכספים, הרי שיש לומר כי הרשות הפלשתית הנה בעלת יכולת פירעון של פסקי דין, וזאת בדומה לגופים סולוונטיים אחרים כגון מדינות, בנקים וחברות ביטוח. בהתחשב בכך שמעבר הכספים דרך מדינת ישראל הנו עקיב ורציף לאורך שנים, הרי תזרים הכספים מבטיח מקור גבייה תמידי, והחשש להכבדה על ביצוע פסק הדין הולך ונחלש באופן המייתר את מתן צווי העיקול הזמניים.

עקרונות הסבירות, המידתיות ואיזון האינטרסים השונים

בקשות העיקול הזמניות נגד הרשות הפלשתית בולטות באופן חריג בסכומי העיקול המבוקשים, שטרם נראו בפסיקה הנזיקית של בתי המשפט בישראל (עשרות מיליונים בכל תביעה). הסכומים הם כמעט תמיד מופרזים, מוגזמים ותקדימיים, ונראה על פניו כי הסיכוי שהוא יפסק לטובתם בפסק הדין הסופי שואף לאפס. כל זאת כאשר מנגד מונחת על כף המאזניים זכות הקניין של הרשות הפלשתית והנזק העצום שנגרם לה מהטלת העיקולים המצטברים לסכומי עתק בלתי נתפסים.

בנוסף אף עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה בתיקים מסוימים כנגד הרשות סוברת שיש לתת משקל מרכזי לאינטרס הציבורי ולנזק שנגרם למדינת ישראל מהטלת העיקולים על כספי הרשות הפלשתית (בסכום מצטבר של מעל מיליארד ש"ח). שכן כיום, על רקע ההתפתחויות במישור המדיני וההסכמות לחידוש העברת כספי המסים לרשות הפלשתית כחלק מקידום התהליך המדיני וביצוע הרפורמות ברשות, רואה מדינת ישראל בקיומם של צווי העיקול הזמניים משום התערבות בעניינים מדיניים ופגיעה באינטרס הציבורי של מדינת ישראל עצמה. כזכור, על פי

זאת באופן שאינו עולה בקנה אחד עם עקרונות המידתיות, הסבירות והרצון למזער את הפגיעה בזכות הקניין של הנתבע - עקרונות שעיוגנם בתיקון מספר 6 לתקנות היווה מטרה מרכזית לביצוע התיקון ולשינוי הדין הקודם. בנוסף, שאלת עצם הסמכות להטיל עיקולים זמניים על כספים שמקורם בהסכמים מדיניים טרם נידונה והוכרעה כראוי. לשאלה זו קשר הדוק גם לטענות שמעלה הרשות הפלשתית כנגד התובענות נגדה, המעוררות שאלות מורכבות לגבי עצם הנאותות של שיפוט התביעות נגדה במדינת ישראל, וזאת הן לאור כללי המשפט הבין-לאומי-פרטי וכללי שיטת המשפט בישראל והן לאור קיומם של הסכמים מדיניים בין הרשות הפלשתית למדינת ישראל. אף על פי כן בתי המשפט נוטים לקבל את רוב הבקשות ומטילים עיקולים על כספי הרשות הפלשתית כשהם חורגים באופן ניכר מההלכות המקובלות בסוגיית הטלת עיקולים זמניים, כפי שנראה להלן.

ראיות מהימנות המעידות על קיומה של עילת התובענה

הבקשות למתן צווי עיקול זמניים המוגשות כנגד הרשות הפלשתית אינן מבוססות בדרך כלל על ראיות מהימנות לכאורה לקיומה של עילת תביעה כנגד הרשות הפלשתית, דהיינו לקיומו של קשר בין נזקי התובעים בגינם מתבקש צו העיקול הזמני לבין הרשות הפלשתית. שכן פעמים רבות המבקשים מבססים את טענותיהם על מאמרי עיתונים וקטעי אינטרנט, אשר אינם קבילים או שמשקלם הראייתי הנו אפסי. כמו כן מבוססות הבקשות על טענות בעלמא כגון "זהו עובדה היסטורית שלא טעונה ראיה" או "מן המפורסמות שלא צריכות ראיה" תוך התעלמות מהצורך לתמוך את טענותיהם בראיות מהימנות לכאורה. יתרה מכך, לעתים קרובות המבקשים אף מודים בכך כי המפגעים שייכים לארגון חבלני שאינו חלק מהרשות הפלשתית אך אינם מצליחים להוכיח קשר בין הארגון הספציפי לבין הרשות הפלשתית, שאת כספיה מבקשים הם לעקל.

יסוד ההכבדה

כפי שראינו בפתח הדברים, מדינת ישראל גובה מסים בסכומי עתק, מדי חודש ובאופן קבוע, בעבור הרשות הפלשתית, ואותם היא אמורה להעביר לידי הרשות בהתאם להסכמים המדיניים בין השתיים. ברי כי לאור קיומו של תזרים מזומנים שוטף וקבוע של סכומי כסף גדולים שכאלה, מתבטל החשש שאי-מתן צו העיקול הזמני על כספי הרשות הפלשתית יכביד על ביצוע פסק הדין באופן שיקשה על התובע לממש את פסק הדין אם יינתן בעתיד לטובתו. שכן כאשר סכומי כסף כה גבוהים מגיעים באופן קבוע ושוטף לידי הרשות הפלשתית, באמצעות מדינת ישראל

בבקשות עיקול אלו אינה נקייה מספקות. כידוע, לאחר חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ועיגונה של הזכות לקניין יסוד על-חוקתית, התקבל תיקון 6 התשס"א-2001 לתקנות סדר דין אזרחי, תשמ"ד-1984 שהסדיר מחדש את הפרק בנוגע לסעדים זמניים. מתוך מטרה לעגן ולהגן על זכות הקניין של הנתבע, החמיר התיקון באופן מהותי את התנאים אשר רק בהתקיימם יוטל עיקול זמני במעמד צד אחד ובטרם החל בירורה של התובענה. חשיבותו העיקרית של התיקון הנה בהחמרת הדרישה באשר לאיכותן וטיבן של הראיות, ומעתה נדרש מבקש העיקול להראות באמצעות ראיות מהימנות לכאורה כי קיימת לו עילת תובענה כנגד הנתבע (סעיף 362(א) לתקנות) וכי קיים חשש סביר שאי-מתן צו העיקול הזמני יכביד על ביצוע פסק הדין אם יינתן בעתיד לטובת התובע (סעיף 374(ב) לתקנות).

בנוסף קבע המחוקק במפורש כי במסגרת בחינתו את השאלה אם לתת צו עיקול זמני, ישקול בית המשפט את הנזקים שעלולים להיגרם

**תיקון 6 התשס"א-2001
לתקנות סדר דין אזרחי,
תשמ"ד-1984 הסדיר מחדש
את הפרק בנוגע לסעדים
זמניים. מתוך מטרה לעגן
ולהגן על זכות הקניין של
הנתבע, החמיר התיקון באופן
מהותי את התנאים אשר רק
בהתקיימם יוטל עיקול זמני
במעמד צד אחד ובטרם החל
בירורה של התובענה. חשיבותו
העיקרית של התיקון הנה
בהחמרת הדרישה באשר
לאיכותן וטיבן של הראיות**

לתובע אם לא יינתן הצו לעומת הנזקים שייגרמו לנתבע אם יינתן, וכן עליו להביא בחשבון שיקוליו אף את הנזקים העלולים להיגרם לאדם אחר, לרבות המחזיק בנכסי הנתבע. כמו כן חייב בית המשפט לבחון את בקשת העיקול בראי עקרונות יסוד כגון עקרונות המידתיות, הצדק, תום הלב והסבירות (תקנה 362 לתקנות).

ואולם ככל שהדברים אמורים בתביעות שהוגשו נגד הרשות הפלשתית, דומה כי אין מנוס מן המסקנה כי בתיים צווי עיקול זמניים בתביעות אלו הרחיקו לכת בתי המשפט עד כי רצון המחוקק בתיקון 6 לתקנות נעשה פלסטר. שכן, כבר מבחינת שיעור הסכומים שעליהם מטילים העיקולים, בגובה של עשרות מיליוני שקלים לכל תביעה, נראה כי מדובר בשיעור העולה לאין ערוך מהמקובל בסוג התיקים הנדונים, שהנם ברובם תביעות נזיקיות.

בקשות העיקול הזמניות נגד הרשות הפלשתינית בולטות באופן חריג בסכומי העיקול המבוקשים, שטרם נראו בפסיקה הנזיקית של בתי המשפט בישראל (עשרות מיליונים בכל תביעה). הסכומים הם כמעט תמיד מופרזים, מוגזמים ותקדימיים, ונראה על פניו כי הסיכוי שהוא ייפסק לטובתם בפסק הדין הסופי שואף לאפס.

תקנה 362, על בית המשפט להתחשב גם באינטרסים של המחזיק ובנזק שייגרם לו ממתן צו העיקול, ועל כן גם עמדתה של מדינת ישראל מהווה שיקול נוסף כנגד מתן צווי העיקול הזמניים.

הנה כי כן, קשה להתעלם מכך שבית המשפט נוטה בכירור בהחלטותיו לטובת הנפגע, ונראה כי סימפטיה כזו היא מובנת. יחד עם זאת, עליו להישמר מלקבוע תקדים של הלכה לא נכונה שיש בה כדי להשפיע על עתיד הפסיקה באופן שאינו עולה בקנה אחד עם עקרונות יסוד של השיטה המשפטית ואשר מתנגש עם זכויות יסוד על-חוקתיות המעוגנות בחקיקה. ואכן ניתן לדמיין מצב עתידי, שאינו בלתי מתקבל על הדעת, שבו, לאור התקדימים שנפסקו נגד הרשות הפלשתינית, יעלו תובעי טענות לפיהן יש להטיל צווי עיקול זמניים במעמד צד אחד גם על גופים אחרים שאיתנותם הכלכלית ויכולת הפרעון שלהם גבוהים על פי כל קנה מידה, כגון חברות ביטוח ובנקים. השוואה כזו בין חברת ביטוח לרשות הפלשתינית מהווה בסיס לטענות עתידיות שלפיהן גם לגבי חברות הביטוח יש חשש שייגעו לידי חדלות פירעון ומבקש העיקול לא יוכל להיפרע מנכסיהן, שכן דברים מעין אלו התרחשו בעבר בישראל. למרות זאת כיום למעשה בית המשפט דוחה בקשות עיקול נגד חברות ביטוח, אך לאור הפסיקות שניתנו כנגד הרשות הפלשתינית, הרי ניתן לומר כי נפתח פתח להעלאת טענות כאלה גם כנגד גופים איתנים וסולוונטיים אחרים.

פסיקת בית המשפט מעלה חשש נוסף כי היא מקדמת התפתחות של גל תביעות נגד מדינת ישראל שיוגשו במדינות המחזיקות בכספים השייכים למדינת ישראל, תוך שבהסתמך על תקדימי בתי המשפט הישראליים ידרשו התובעים לעקל את כספי מדינת ישראל המחזיקים במדינות אלו. ראוי להביא גם את יחסי המדינות כך שלא נהיה בבחינת "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב", שאם לא נתחשב באחרים, לא יתחשבו אחרים בנו. בית משפט במדינה זרה שירצה להיענות

לבקשת עיקול נגד כספי מדינת ישראל הנמצאים בתחומה יוכל להסתפק בנימוק החלטתו בציטוט החלטות בתי המשפט שלנו בתיקים נגד הרשות הפלשתינית. משחק כזה שאליו מכניסים עצמם בתי המשפט יוצר מצב מסוכן שלא בטוח שנצליח לעמוד בו.

החלטות הפסיקה בתביעות נגד הרשות הפלשתינית מתעלמות בצורה תמוהה מעקרונות משפט מהותיים, ולא יהא זה בלתי סביר לטעון כי זהות הנתבעת מסבירה חלק מהתעלמות זו. החלטות בתי המשפט אינן עומדות בעקרונות הסבירות והמידתיות, פוגעות בזכות הקניין באופן שאינו עומד בתנאי פסקת ההגבלה שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, סותרות את האינטרס הציבורי ובאופן כללי חורגות באופן מובהק מדברי המחוקק, ששרטט גבולות וקבע סייגים על מנת לשמור על זכויות שני הצדדים. כל זאת, יש לזכור, נעשה דווקא בשלב הליך הסעד הזמני, הנערך במעמד צד אחד ובטרם החלה כלל התביעה להתברר. לכן יש צורך בהירות, ברגישות

בית משפט במדינה זרה שירצה להיענות לבקשת עיקול נגד כספי מדינת ישראל הנמצאים בתחומה יוכל להסתפק בנימוק החלטתו בציטוט החלטות בתי המשפט שלנו בתיקים נגד הרשות הפלשתינית. משחק כזה שאליו מכניסים עצמם בתי המשפט יוצר מצב מסוכן שלא בטוח שנצליח לעמוד בו.

מופלגת ובשיקול דעת מעמיק דווקא בשלב מקדמי זה של ההליך השיפוטי, ובתי המשפט חזרו בפסיקות שונות והדגישו את הצורך ליישם עקרונות אלה הלכה למעשה.

יחד עם זאת לאחרונה, ככל הנראה עקב השינוי באווירה הציבורית והמדינית, ניתן להבחין בניצני פסיקה שלפיהם החלו בתי המשפט ליישם את העקרונות הללו גם על התיקים המתנהלים כנגד הרשות הפלשתינית והורו לבטל את צווי העיקול הדרקוניים שהוצאו נגדה בעבר. את הדרך לשינוי מיוחל זה סלל שופט בית המשפט המחוזי בתל אביב אלטוביה מגן בהחלטתו בת.א. 1935/04 ויינטראוב נ' הרשות הפלשתינית ואח' (לא פורסם), אשר בהחלטה מנומקת ומבוססת כהלכה על אדני החוק והפסיקה הורה על ביטול עיקול בסך 36 מיליון ש"ח שהוטל בעבר באותו תיק ובמעמד צד אחד על כספי הרשות הפלשתינית. בעקבות פסיקה זו הלכו גם בתי משפט מחוזיים אחרים ברחבי הארץ וביטלו צווי

עיקול שניתנו בעבר כנגד הרשות הפלשתינית, תוך שהשופטים שנדרשו לסוגיה אף מעלים תהיות לגבי עצם הסמכות להטלתם מלכתחילה של צווי עיקול על כספי הרשות הפלשתינית. לגישתנו, אל לבית המשפט להסתפק בכך, אלא עליו לפעול ביתר שאת על מנת להביא דברים על תיקונם, ולבטל צווי עיקול שניתנו בעבר. זאת מתוך התחשבות בחומרתו של סעד העיקול הזמני ומתוך ההכרה כי הנו סעד שאינו ניתן על דרך השגרה.

1. החלטת השופט יוסף שפירא בת.א. 6503/04 (בש"א 8115/04 - מחוזי י-ם) הרשות הפלשתינית נ' שמי ואח' (לא פורסם); החלטת סגן הנשיא ניסים ממן בת.א. 1214/04 (בש"א 3333/04 - מחוזי נצרת) גאון נ' הרשות הפלשתינית (לא פורסם).

ריאיון עם הדיקן

אירית קוטונה

שיפור ניכר נוסף חל בשביעות הרצון של הסטודנטים משירותי המזכירות, שממשיכה לשבור שיאים. עיקר הקרדיט מגיע לצוות המזכירות והסטודנטיות שמתאמצים יותר ויותר לטובת קהל הסטודנטים וכן להרחבת שעות הפתיחה.

האם אתה חושב שהפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית שמרה על מעמדה כמובילה בלימודי משפטים בארץ?

חתך הקבלה של הסטודנטים למשפטים באוניברסיטה העברית הוא, למיטב ידיעתי, הגבוה ביותר בארץ. בארבע השנים האחרונות הוא במגמת עלייה נמשכת. חברי הסגל שלנו מעולים, ואני מאמין שגם מבחינה זו אנחנו מובילים. אולם המצב היום שונה ממה שהיה לפני 10 או 15 שנה. פקולטות אחרות התפתחו והתקדמו מאוד בשנים האחרונות, והיום יש תחרות על הסטודנטים, תחרות על חברי הסגל ותחרות על משאבים. אני מאמין שאנחנו ממשיכים לשמור על המעמד המוביל בישראל, אבל כיום הדבר אינו מובן מאלינו. זה דורש מאתנו הרבה מאוד מאמצים ודינמייות.

כיצד השפיע עליך התפקיד ברמה האישית? כמו בכל עיסוק, יש בתפקיד הדיקן חלקים מהנים יותר וחלקים מהנים פחות. יש גם סיפוק וגם עגמת נפש. זו תערובת של דברים רבים. בשנים האחרונות היו לי לפחות שני נושאים שבגללם לא ישנתי בלילה מתוך דאגה לענייני הפקולטה. אחד מהם הוא הסוגיה של הפצת סיכומי שיעור על ידי תאי הסטודנטים. הכלל בשנתון הפקולטה למשפטים תמיד היה שאסור להפיץ סיכומי שיעור. במשך שנים רבות אחד התאים הפוליטיים - לא רק הוא, אבל בעיקר הוא - התעלם מהאיסור, והמניע העיקרי שלו היה לזכות בתמיכה של הסטודנטים בפוליטיקה הפנימית. אחרי שכל הניסיונות לגרום לכך שינהגו לפי הכללים לא הועילו, הוגשה תלונה

למדתי בפקולטה. הרמת מסך היא מרכיב אחד במכלול רחב. אני חושב שדברים יותר משמעותיים קורים בכל הקשור למרכז המשפטי הקליני, למרכז ברירה, לימי העיון, להרצאות הפומביות והכינוסים הרבים שהסטודנטים מוזמנים אליהם וכו'. אני חושב שמה שאנשים קולטים בימי עיון, בכינוסים ובסדנאות לא נותן להם תועלת מיד, ולכן לא תמיד תלמידים רבים מופיעים, אולם מבחינת הרחבת ההשכלה המשפטית והכללית, זה יותר חשוב מקריאה של עוד פסק דין.

דבר נוסף שנמשך בתקופתי הוא תהליך שיפוץ מבנה הפקולטה. אנו משפצים את חלקי הבניין המשרתים את הסטודנטים במישרין: השקענו במזכירות התלמידים, שיפצנו את אולם 315 ובקיץ הקרוב יושפצו חדרים 310-307. היום יש תחרות בשוק ההשכלה הגבוהה, ואם אנחנו רוצים שהסטודנטים הטובים ביותר יגיעו אלינו, הרי שעלינו לתת להם תנאי לימודים של תחילת האלף השלישי.

שיפור ניכר נוסף חל בשביעות הרצון של הסטודנטים משירותי המזכירות, שממשיכה לשבור שיאים. עיקר השבחים מגיעים לצוות המזכירות והסטודנטיות שמתאמצים יותר ויותר למען קהל הסטודנטים, וכן להרחבת שעות הפתיחה. עם זאת מצב התקציב מחייב צמצומים כאלה ואחרים. חדר הבחינות פתוח פחות מבעבר. מגוון קורסי הבחירה שאנחנו יכולים להציע, שהיה עצום בשנים האחרונות, יישאר גדול מאוד, אבל יהיה קיצוץ מסוים בהיקף קורסי הבחירה.

האם הצערת הסגל האקדמי משפיעה על איכות ההוראה או על יוקרתה של הפקולטה?

להערכתי האיכות האקדמית של הסגל הצעיר שנקלט בוודאי איננה נופלת מהאיכות האקדמית של הוותיקים. הדור הצעיר אצלנו הוא בחזית המחקר המשפטי בארץ ובעולם. אם בעבר הנושא של ההוראה לא היה חשוב בהחלטות על קליטה והנתון המכריע היה היכולת המחקרית, כיום כדי להיקלט על המועמד להיות לא רק חוקר מצטיין אלא גם מורה טוב. בלי הצטיינות מחקרית אפשר ללמד, אבל אי אפשר להיות חבר סגל פנימי בפקולטה שלנו. בהוראה צריך להיות טוב, לא צריך להיות מעולה.

רובנו מכירים את הביוגרפיה הכללית של פרופ' איל זמיר - יליד 1961, התחיל את לימודי המשפט בגיל 17 (עתודאי), היה עוזר המחקר של פרופ' טדסקי, נשוי לפרופ' לוינסון-זמיר, אב לשתיים, מרצה לדיני חוזים ובשלוש השנים האחרונות דיקן הפקולטה למשפטים. רגע לפני שהוא מפנה את כיסאו לדיקן הנכנס, ישבו אתו לשיחת סיכום כדי לברר איך הוא רואה ומסכם את שלוש השנים האחרונות בתפקידו כדיקן הפקולטה למשפטים ואיך הוא רואה את עתידו.

פרופ' זמיר, האם משהו השתנה בשלוש שנות כהונתך כדיקן?

השינוי הבולט ביותר הוא קליטתם של כ-13 חברי סגל חדשים במקום אלה שפרשו, המהווים יותר משליש סגל הפקולטה, כך שפני הפקולטה מבחינת הסגל האקדמי השתנו באופן דרסטי. בנקלטים נמצא מר יובל אלבשן, שהצטרף אלינו כמרצה בכיר נלווה וייסד את המרכז לחינוך משפטי קליני, שהקמתו ופעילותו הן התפתחות עצומה.

ככל שמדובר בהוראה, חל שיפור ניכר בטיפול בדוקטורנטים בזכות ד"ר גיא פסח, המשמש יועץ לתלמידים המתקדמים ומרכז את סמינר הדוקטורנטים. החוויה של הדוקטורנטים עשירה הרבה יותר מבעבר, אך עדיין נותר מה לשפר. אנו בעיצומה של רפורמה בנושא לימודי המוסמך, בהובלתו של פרופ' יואב דותן, ראש הוועדה ללימודים מתקדמים. זאת כדי לעודד את הרוב הגדול של התלמידים לתואר מוסמך למקד את לימודיהם ולהעמיק את ידיעותיהם בתחום התמחות מסוים. התכנית תבוצע בשלבים: כבר בשנה הקרובה יהיו יותר קורסים נפרדים לתואר מוסמך שהם קורסים מתקדמים, יותר תאורטיים ובין-תחומיים וגם עם יותר התמחות, ובשנת התשס"ז יהיו למוסמכים סמינרים נפרדים.

הצבנו לעצמנו מטרה: להפוך את החוויה של הלימודים בפקולטה למשפטים בירושלים לעשירה יותר מבעבר מבחינה אינטלקטואלית, אקדמית, חברתית ואישית. אני חושב שבמידה רבה אנו מצליחים בכך, והיום החוויה של הסטודנטים הרבה יותר עשירה ומעשירה מאשר בתקופה שבה אני

*סטודנטית למשפטים, שנה ב'

הדיקן היוצא, פרופ' איל זמיר

על מגדל שן עם חלונות רחבים לעולם החיצוני. להנהלת הפקולטה אין השפעה משמעותית על חברי הסגל. כל חבר סגל נוהג לפי הבנתו. בפקולטה שלנו יש לא מעט אנשים התורמים לדיון הציבורי-משפטי בחברה הישראלית, למשל פרופ' רות גביון, פרופ' מרדכי קרמיניצר ופרופ' דוד קרצ'מר. אני עצמי חושב שזו תופעה חיובית ביותר.

כיצד השפיע תפקיד הדיקן על הפעילות המחקרית שלך? והאם עתה, בסיום כהונתך, יהיו לך זמן ורצון להתפנות לפרויקטים מחקריים ולפעילויות שמחוץ לפקולטה?

ככל שמדובר בפעילויות שמחוץ לפקולטה, המשכתי בהן גם במהלך תפקידי כדיקן. מלבד המעורבות בנושא הקודיפיקציה, ועדה בראשותי לבדיקת הנושא של רישום קרקעות בשטחים תסיים את עבודתה בזמן הקרוב. ככל שמדובר במחקר, היו דיקנים לפניי שהצליחו לעשות עבודה מחקרית כמעט באותו קצב שעשו לפני כן. אצלי קצב העבודה המחקרית ירד בצורה תלולה כבר כשהייתי סגן דיקן, והוא ירד בצורה דרסטית בשלוש שנים האחרונות. ייתכן שהדבר נובע מהתכונות שלי, וייתכן שהוא נובע מכך שבתקופתי תפקיד הדיקן היה אינטנסיבי במיוחד. אם יש דבר שבגללו אני שמח שאני מסיים את תפקידי כדיקן, הרי זה שאוכל לחזור ולעסוק במחקר.

תכניות לעתיד?

בשנה הבאה אני יוצא לשבתון, להיות חוקר אורח ב-NYU. אחר כך התכנית היא להמשיך להיות מרצה וחוקר מן המניין בפקולטה למשפטים. רעייתי, פרופ' דפנה לוינסון-זמיר, תהיה מרצה אורחת ב-NYU. את מקומי בלימוד דיני החוזים תמלא ד"ר הילה קרן המצטרפת לפקולטה, ואת הקורס בדיני הקניין, במקום פרופ' דפנה לוינסון-זמיר ילמדו ד"ר חיים גנדברג ועורך הדין אסף פוזנר.

מה שמעניין את אגודת הסטודנטים למשפטים מעניין אותי. אני חושב שיש לנו שיתוף פעולה מצוי. אין בינינו שום מחלוקת על המטרות, אך יש מדי פעם מחלוקות על הדרך אל המטרות ואז צריך להתפשר. זה בא לידי ביטוי בין היתר בכך שגם רפורמות לא פופולריות, למשל בנושא נרמול הציגונים (רפורמה המובילה לירידה הדרגתית בציגונים בפקולטה), אומצו ומיושמות בשיתוף פעולה עם הסטודנטים. כיום כל ההחלטות המשמעותיות הקשורות לתלמידים מתקבלות בשיתוף נציגי הסטודנטים.

בריאיון כניסתך לתפקיד דובר על מעלית לקומה השנייה כחלק מתכנית להפיכת הפקולטה למבנה נגיש לנכים. האם יש התקדמות?

התקציב המיועד להגברת הנגישות איננו חלק מתקציב הפקולטה אלא בא ממקורות חיצוניים. בשנים האחרונות חל אצלנו שיפור בתחום זה. הספרייה - אולם הכניסה ושתי הקומות התחתונות - נגישה כיום לסטודנטים, לרבות רמפות במעברים. זאת מלבד המעלית שאמורה להחליף את המדרגות הלולייניות לקומה השנייה של אולמות ההרצאות שטרם נבנתה ומעלית שתאפשר מעבר ממפלס הכניסה התחתונה וממזכירות התלמידים לקומת הדיקנט. הטיפול בנושא הזה הוא טיפול כלל אוניברסיטאי. הייתה התקדמות שהיא פחותה מהרצוי, ואני מקווה שתהיה התקדמות נוספת.

האם יש מקום למעורבות ולביקורת אקדמיים בחקיקה, בפסיקה ובחיים החברתיים הישראליים?

בקרב אנשי הפקולטה אצלנו יש מעורבות רבה בחברה הישראלית, בעיקר במה שקשור למערכת המשפט. אנשים מרבים להשתתף בוועדות חקיקה, בגילוי דעת וכדומה. יש הסבורים שעדיף שהאקדמיה תשכון במגדל השן האקדמי, אחרים סבורים שהאקדמיה ובעיקר יחידות כמו הפקולטה למשפטים צריכות לתרום במישרין לחברה בכללותה. נשיא האוניברסיטה נוהג לדבר

לוועדת המשמעת. אז התחיל מסע תקשורת מאוד אפקטיבי ומתוחכם נגד צעד זה, שכלל גם לא מעט דיסאינפורמציה. בסופו של דבר, הושג הסכם בוועדת המשמעת, ולפיו הכלל בשנתון של הפקולטה למשפטים שונה, ונקבע שהפצת סיכומים מותרת זולת אם המורה הודיע בתחילת הקורס שהוא מתנגד לכך. ככל שאפשר לשפוט בשנה וחצי האחרונות, התאים הפוליטיים אכן משחקים לפי הכללים.

ברוב הקורסים בפקולטה אין איסור. אינני משלה את עצמי שהחומרים אינם נמצאים באינטרנט, אבל לפחות זה נעשה בצורה פחות ממוסחרת ופחות בוטה מעבר.

האג'נדה שלך, כפי שידוע, היא שאתה מתנגד לרדיפה אחרי כל שבר ציון. האם מגמת הפקולטה עתה אינה דווקא דוחפת לכיוון באמצעות בחנים, רשימות קריאה ושאר מטלות?

אינני חושב שיש קשר הכרחי בין המטלות שנועדו לעודד את הקריאה לשיעורים לבין שאפתנות יתר של מקצת התלמידים. בירושלים לא הייתה בעיה רצינית של אי-הופעה לשיעורים, אך הייתה בעיה שאנשים לא קראו את החומר לקראת השיעור. לאחר עבודת מטה מאוד רצינית הגענו לתפריט של דרכים לעידוד הקריאה

הסטודנטים עובדים יותר קשה השנה במיוחד בקורסי החובה ויתכן שהיקף המטלות שמוטל על התלמידים כרגע, במיוחד בשנה א, הוא גדול מדי. אינני בטוח שהגענו לנקודת האיזון האופטימלית והדבר טעון בדיקה.

לשיעורים. לא חייבנו את המרצים לנקוט פעולה כלשהי, אך בהחלט עודדנו אותם לבחור אחת או יותר מהדרכים לעידוד הקריאה שבתפריט כגון ציון מייטיב על השתתפות, רשימות הקריאה המפורסמות, תרגילוני קריאה וכחני פתע. מכלול הצעדים השפיע.

נציגי הסטודנטים אומרים שעכשיו אנחנו מגזימים לכיוון השני. הדבר טעון בדיקה. לטוב ולרע, הסטודנטים עובדים קשה יותר השנה במיוחד בקורסי החובה, וייתכן שהיקף המטלות שמוטל על התלמידים כרגע, במיוחד בשנה א, גדול מדי. אינני בטוח שהגענו לנקודת האיזון האופטימלית והדבר טעון בדיקה.

האם ייתכן שיש מקום ליותר שיתוף פעולה של הפקולטה עם אגודת הסטודנטים למשפטים?

אחד הדברים שהפקולטה מתברכת בהם ומצליחה בזכותם הוא אגודת הסטודנטים למשפטים. איננו עובדים עם אגודת הסטודנטים הכללית אלא עם אגודת הסטודנטים למשפטים.

אחד הדברים שהפקולטה מתברכת בהם ומצליחה בגללם זה אגודת הסטודנטים למשפטים. איננו עובדים מול אגודת הסטודנטים הכללית, אלא מול אגודת הסטודנטים למשפטים. מה שמעניין את אגודת הסטודנטים למשפטים זה מה שמעניין אותי. אני חושב שיש לנו שיתוף פעולה מצוין. אין בינינו שום מחלוקת על המטרות אך יש מדי פעם מחלוקות על הדרך אל המטרות ואז צריך להתפשר.

מה ציפיותיך לעתיד? מהם האתגרים הניצבים בפני הדיקן הנכנס?

אחד האתגרים הגדולים של פרופ' יואב דותן בתפקידו כדיקן הפקולטה יהיה גיוס משאבים. חשוב לנו מאוד להדק את הקשר עם בוגרי הפקולטה. טרם הצלחנו לבנות מסורת של מעורבות הבוגרים בחיי הפקולטה, אך אנו אופטימיים בעניין הזה בין היתר בזכות פרויקט ההשמה ומפני שכל החוויה של הסטודנטים בפקולטה יותר עשירה היום ממה שהייתה לפני 10 או 20 שנה. אתגר נוסף הוא להמשיך בקליטת סגל צעיר. סגל אקדמי מעולה ומספיק מבחינה מספרית הוא תנאי מוקדם לקידום דברים האחרים. המדיניות שלנו עד היום היא שלא להתפשר על המציאות האקדמית של הנקלטים גם אם הדבר כרוך בקשיים באיוש תפקידי הוראה בטווח הזמן הקצר.

משימה חשובה נוספת היא הרחבה והעמקה נוספות של הפעילות האקדמית והתסיסה האינטלקטואלית בפקולטה. בשנים האחרונות נפתחו סדנאות פעילות בתחומים כמו פילוסופיה פוליטית ומשפט, משפט בין-לאומי ומשפט עברי. קבוצת המחקר המשותפת לאנשי המשפט הפילי ולמכון לקרימינולוגיה חידשה השנה את פעילותה במלוא ההיקף, והסדנה במשפט וככלכלה תחדש את פעילותה בשנה הבאה. סדנאות מחקר נוספות נמצאות בשלבי גיבוש שונים. גם סביב המרכז לחינוך קליני מתקיימת פעילות מחקרית ואקדמית, שכללה בשנתיים האחרונות סדרה ארוכה של ימי עיון מרתקים.

בשנה האחרונה עם השיפור במצב הביטחוני התעצם מאוד זרם המבקרים מחו"ל (השנה ביקרו בין היתר שלושה פרופסורים מאוניברסיטת קולומביה), והוא עתיד להתעצם עוד יותר בשנה הבאה. יש לנצל ביקורים אלו לשם העשרה נוספת של פעילות המחקר וההוראה בפקולטה, במיוחד בתחומים כמו משפט וככלכלה וקניין רוחני (בשנה הבאה צפויים להתקיים כשישה קורסים של מרצים בכירים מאוניברסיטאות שונות בחו"ל). לבסוף, אתגרים נוספים לשנים הקרובות הם יישום

הרפורמה בלימודי המוסמך והמשך התהליך של השיפוצים.

תודות, ברכות ואיחולים?

התודה הגדולה שלי היא לסגל האקדמי, לסגל המינהלי ולסטודנטים על שיתוף הפעולה. ככל שהצלחתי בתפקידי, הרי זה בזכות שיתוף הפעולה שזכיתי לו מאנשים אחרים. עם התמלאות השורות, אנשים רבים יותר נושאים בנטל, לעומת תחילת כהונתי כשהנטל התחלק בין מספר קטן של אנשים. שיתוף הפעולה והנכונות לשאת בנטל מצד אנשי הסגל האקדמי והמינהלי היו מצוינים, והם המפתח למצב שבו הפקולטה נמצאת כעת. היו טעויות שאני אחראי עליהן אישית, אך אין הצלחות שאני יכול להגיד שהן שלי. ההצלחות הן של הפקולטה. בלי לגרוע מהתרומות העצומות של כלל חברי הסגל, אני רוצה להודות במיוחד לפרופ' ישראל גלעד על הליווי ועל העצות הטובות במיוחד בתחילת כהונתי, לד"ר משה הירש שעשה עבודה נפלאה כסגן דיקן, לפרופ' רות גביזון שעמדה בראש ועדת פיתוח שעשתה עבודה מאומצת ושקולה מאוד בנושא הקליטה של חברי סגל חדשים, לד"ר גיא הרפז ולד"ר גיא פסח, היועצים המסורים לתלמידי הבוגר והמוסמך, לעורך הדין יובל אלבשן שתרום לפקולטה ולאוניברסיטה חורגת מנושא החינוך קליני, לד"ר דוד אנוך ולד"ר תומר ברודי שהתגייסו לטפל בנושא דו"ח הערכת האיכות עבור המועצה להשכלה גבוהה, לפרופ' יואב דותן שבשנה האחרונה קידם את הרפורמה בלימודי המוסמך, לראשי המרכזים והמכונים של הפקולטה בתקופת כהונתי - פרופ' מרדכי קרמניצר וד"ר מיכאל קרייני במרכז מינרבה, פרופ' סיליה פסברג, פרופ' מידי גור-אריה ופרופ' שמעון שטרית במכון סאקר, פרופ' ברכיהו ליפשיץ ופרופ' גדעון ליבזון במכון למשפט עברי, פרופ' לסלי סבה ופרופ' שמחה לנדאו במכון לקרימינולוגיה, ד"ר ברק מדינה ופרופ' דוד וייסבורד שהאיצו את הפעילות ב-Israel Law Review וד"ר ברק מדינה, שגם ריכז את הסמינר המחלקתי של הפקולטה.

חברי סגל רבים אחרים מילאו תפקידים בכירים בפקולטה ובמוסדות ובוועדות כלל אוניברסיטאיים, ולכולם אני אסיר תודה. אני אסיר תודה גם לסגל המינהלי המקצועי והמסור של הפקולטה, שבשנים האחרונות הצליח לשפר את הישגיו על אף הקטנה בהיקפו. במיוחד אני מודה לדיקנית המשנה גב' מלי ליכטנשטט, למזכירה לענייני הוראה גב' הילה גנור ולכל צוות המזכירות לענייני תלמידים (שזכה העת האחרונה בפרס הוקרה אוניברסיטאי), לחשבת חנה שוע, לאילנה לוי המופקדת על הנושא של כוח אדם, לצוות הספרייה המצוין, לאתי יפה ולעוזרת האישית שלי עליזה סל-מן שגוננה עליי מפני אחרים ולפעמים גם מפני עצמי.

ככלל, תקופת הדיקנות שלי לא הייתה מלווה במאבקים, בוודאי לא כלפי פנים וגם לא כלפי

חוץ. זכיתי לאזון קשבת מצד ההנהלה של האוניברסיטה, אם בהקצאת תקנים ואם בהקצאת משאבים אחרים. לא תמיד קיבלנו את כל מה שחשבנו שמגיע לנו, אך תמיד זכינו לאזון קשבת ולתשובות סבירות והגיוניות מצד ההנהלה. ככל שמדובר בסטודנטים, אני חושב שאגודת הסטודנטים למשפטים עושה עבודה מצוינת. מרכז ברירה עושה עבודה נפלאה, והוא אחד הנכסים הגדולים ביותר של הפקולטה.

לפרופ' יואב דותן, הדיקן הנכנס, יש מאגר עצום של רעיונות ומאגר בלתי נדלה של אנרגיה כך שאין הוא זקוק לברכה שיהיו לו רעיונות טובים או אנרגיה רבה, באלה אני בטוח. הברכה הגדולה שאני רוצה לברך אותו היא שיזכה לשיתוף פעולה רחב - מהסגל האקדמי, מהסגל המינהלי, מהסטודנטים ומהנהלת האוניברסיטה. אני מאמין שהוא אכן יזכה לשיתוף פעולה כזה, ואז השמים הם הגבול.

במהלך השנים האחרונות הי לי לפחות שני נושאים שבגללם לא ישנתי בלילה מתוך דאגה לענייני הפקולטה. אחד מהם הוא הסוגיה של הפצת סיכומי שיעור על ידי תאי הסטודנטים.

כפי שאפשר לראות, דברים רבים השתנו בשלוש השנים האחרונות, ונראה שעל אף דעת הדיקן, חותמו בפקולטה נשאר וישפיע על מהלך הלימודים בה בשנים הבאות. מה נותר אם לא לאחל לפרופ' זמיר הצלחה בארץ ובחו"ל ושישוב אלינו בכוחות מחודשים ובמצגות סטגוניות נוספות.

